

INFOBLAD
2006/4

**ANTWERPSE VERENIGING
BODEM ^{EN} GROTONDERZOEK**

Bestuur van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek

- Zetel:** Gerarduslei 35, 2180 Ekeren
- Voorzitter:** Eugène Warmenbol, Van Elewycckstraat 36, 1050 Brussel
02 640 81 48 - ewarmenb@ulb.ac.be
- Secretaris:** Marc Hendrickx, Kipdorp 37/21, 2000 Antwerpen
03 237 63 63 - marc.hendrickx@fulladsl.be
- Penningmeester:** Pieter Oomen, Hoornstraat 12, 2000 Antwerpen
03 234 20 72 - pieter.oomen@pandora.be
- Leden:** Stefaan Grieten, Gratiekapelstraat 24, 2000 Antwerpen
0497 452 802 - stefaan.grieten@skynet.be
Anne-Mie Havermans, Gerarduslei 35, 2180 Ekeren
03 665 02 19 - annemie.havermans@tele2allin.be
Petra Maclot, Korte Brilstraat 7, 2000 Antwerpen
03 234 20 99 - petra_maclot@hotmail.com
Wim Strecker, Blindestraat 18, 2000 Antwerpen
03 232 96 63 - wim@strecker.be

LIDGELD: € 20 per jaar – Rekeningnummer 320-0740973-60

Leden ontvangen per jaar tweemaal het BULLETIN en viermaal het INFOBLAD. Zij hebben toegang tot alle activiteiten, rondleidingen en voordrachten. Deze worden steeds aangekondigd in het Infoblad en via de website. Nog voorradige Bulletins zijn te koop bij de penningmeester.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toelating van de uitgever.

Lay-out: Wim Strecker, Antwerpen – info@strecker.be

Verantwoordelijke uitgever: Marc Hendrickx; Kipdorp 37/21, 2000 Antwerpen.

Een nieuwe bron voor archivalisch huizenonderzoek

In de AVBG-lezing van 6 november 2006 over percelenonderzoek werd gewezen op het feit dat archiefonderzoekers sinds kort beschikken over een nieuwe en ongemeen interessante bron om door te dringen tot het Antwerps huizenbestand van het midden van de 15de eeuw: de database die door AVBG-lid Ivan Derycke werd samengesteld van alle verkopen van panden in de Antwerpse binnenstad, in de jaren 1445 tot 1454 (schepenregisters 36 tot en met 49). Deze database, die nog steeds in ontwikkeling is, wil een belangrijke aanvulling zijn op het standaardartikel van G. Asaert, *Huizen en gronden te Antwerpen omstreeks 1400. Proeve van topografische reconstructie*, dat gepubliceerd werd in *Bijdragen tot de Geschiedenis*, jg. 50, 1967, p. 5-166 en aanvulling in jg. 51, 1968, p. 171-236.

In de database van Ivan Derycke werd namelijk per akte de huisnaam, de straat(nummer) en de datum opgenomen, verder de comparant met eventueel zijn rechtsvoorgangers, de koper, in een aantal gevallen drie buurpanden of hun eigenaars (c.f. de vermeldingen *ex una, ex altera, en comende achter...*), en vervolgens eventueel een nadere plaatsbepaling. In de belangrijke kolom 'bijzonderheid' worden beschrijvingen opgenomen die verschillen van de stereotiepe vermelding '*huis met gronden en toebehoorten*' en die aangeven dat het perceel op dat moment bijvoorbeeld *kamers, loven, huizen, huizingen, (hof)steden* omvat; eventueel met *poorten, stallen, duifhuizen, boomgaarden, vetterijen, haringhangen, touwslagerijen, ververijen...*, kortom, aspecten van de laat-middeleeuwse economie.

De tabel eindigt met een eerste poging tot linking van een aantal huizen met het werk van Asaert over de huizen rond 1400, in de vorm van een 'Asaert-bloknummer' en rangnummer binnen een blok, evenals een poging om het pand uit de schepenregisters rond 1450 te linken met de 17de-eeuwse wijkboeken van Ketgen (PK 2256 = 1).

Tot slot werd door I. Derycke en mezelf in de laatste kolom geprobeerd om enkele panden rond 1450 'aan mekaar te rijgen' via de vermeldingen van de buurpanden (een normale akte vormt immers een trio van drie met elkaar verbonden puzzelstukken). Dit werk is uiteraard zeer intensief: vooreerst slaan sommige toponiemen als Coppenhof, Kraaiwijk, Klapdorp en Kipdorp in de 15de eeuw op zowel specifieke straten als op een hele buurt, en kunnen bepaalde straatnamen (bvb. *Predikheerenstraat, Coudenberg, Koornmarkt*) anno 2006 op meer dan één straat slaan. Bovendien wordt van vele panden rond 1450 de huisnaam niet vermeld en moet men zich behelpen met een op dit moment

soms volkomen onbekende persoonsnaam (eventueel een bijnaam). Sommigen zijn daarenboven eigenaar van verschillende percelen in dezelfde straat, waardoor men bij de oplossing van de puzzel onvermijdelijk fouten maakt.

Dit alles belet niet dat het 'aaneenrijgen' tot nu toe al in verschillende straten min of meer succes had (afhankelijk van de informatie in de bron zelf): Kammenstraat, Lombardenvest, Hoogstraat, Lange en Korte Gasthuisstraat, Grote Markt (al ruimschoots bekend via het Grote Markt-boek van Asaert, natuurlijk...), Oude Beurs, Kipdorp, Lange Koepoortstraat, Gildekamersstraat, Kaasstraat, Kuipersstraat, Zilversmidstraat, Oude Koornmarkt, (Grote) Pieter Potstraat, Vlasmarkt (met weinig resultaten), Steenhouwersvest, en flarden van omliggende straten. Dank zij dit puzzelwerk werden intussen toch al zo'n 2000 records van de ongeveer 7000 voorzien van een nieuw 'rang'nummer, dat moet aangeven waar het pand (ongeveer) te situeren valt. Zo is bijvoorbeeld het pand KAA/OO/005 (het aan AVBG-leden bekende 'Steenken' in de Kaasstraat) een pand aan de oostkant van de straat, het vijfde huis vanaf de hoek met de Suikerrui. Via de query '*straathuis*' kan je trouwens sorteren op straat en huisnaam om bepaalde gewenste panden te vinden.

Dit alles belet niet dat er hier ook – zoals in de studie van Asaert – 'losse eindjes' overblijven, die voorlopig nog niet kunnen gecombineerd worden. Bijkomend onderzoek (in het intussen heropende Felixarchief!) moet uiteindelijk deze leemten invullen. Op die manier werkt iedere generatie vanuit zijn of haar perspectief, interesse, manier en tempo verder, wordt onze kennis van de voor-geschiedenis van onze traditionele, bijna overbestudeerde 16de eeuw toch wat diepgaander, en weten we over deze panden uiteindelijk toch wel wat meer te zeggen dan bijvoorbeeld: "oudste vermelding (in de wijkboeken, natuurlijk): 1515".

Je kan de database – een Access-bestand – opvragen (of naar de eigen computer kopiëren) via een koppeling op de pagina <http://home.scarlet.be/genootschap/SRXVde.htm>

MARC HENDRICKX

Een merkwaardige foto

In het vorig infoblad (2006/3) publiceerden we een foto waarop het hoekhuis van de Arenbergstraat met de Oudevaartplaats te zien was, wat door enkele van onze leden werd opgemerkt.

Een deel van de verwarring werd natuurlijk veroorzaakt door de aanwezigheid van de twee torens van het complex Bunge tussen de Arenbergstraat en de Graanmarkt, en de constructie met vermelding 'Tuinbouwershallen', waar zich op dit moment het terras bevindt van het café *De Markt*.

Terwijl de locatie van de getoonde foto bij de redactie uiteraard wel bekend was, is dit niet het geval voor de foto die we nu afdrukken. Tijdens een zoektocht in het AVA-archief van het Felixarchief vonden we inderdaad een opname die door het SAA-personeel rond 1900 gedateerd wordt, en omschreven staat als "Steenbergstraat. Vogelmarkt op hoek van toen nog onbebouwde straat". (Wie de foto via op de AVA-site van het archief wil zien, tikt best 'Steenbergstraat' in als trefwoord).

Alleen: waarom de Steenbergstraat? Kunt u één van de gebouwen op deze foto identificeren?

MARC HENDRICKX

Een nieuwe publicatie

Onlangs verscheen bij de uitgeverij *Impact* de 200 pagina's tellende publicatie *Antwerpen, een geschiedenis van het marktlevens, Nie Warm nie wille!*, waarin Frans Lauwers in samenwerking met Herman Van Goethem aan de hand van foto's en telkens een inleidende tekst een beeld schetst van de 19de-eeuwse markten in Antwerpen. In die zin is het werk meer een fotoboek dat niet zozeer architectuur in beeld brengt, maar eerder gewone mensen in een architectuur waar je anders nooit aandacht voor hebt: de buurt van de Vogelmarkt met het Oud Arsenaal bijvoorbeeld (vgl. de zeer eigenaardige foto van de hoek Hopland – Maria Pijpelinckxstraat op p. 162), het afgebroken huizenblok op Oudevaartplaats (p. 164), een Oud-Antwerpen op een onverwachte plaats (p. 163)... Andere merkwaardige foto's tonen op p. 28 de intussen amper herkenbare noordwestelijke hoek van de Sint-Paulusplaats en delen van de noordzijde van de Veemarkt op p. 62. Anderzijds blijven bepaalde plaatsen voorlopig niet lokaliseerbaar (p. 11, 32, 58). Het boek bevat bovendien foto's die los van de documentaire waarde ook op zichzelf de moeite waard zijn, zoals de bijzonder scherpe foto's van de Lijnwaadmarkt op p. 103, de bloemenmarkt op de Groenplaats (p. 108) en vooral de Groentenmarkt op de Geuzenhofkens (p. 171).

Nie Warm nie wille! is onder meer te koop in de Stadswinkel aan de prijs van € 45.

MARC HENDRICKX

Bedenkingen bij de studiedag ingericht door de vzw Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon te Mechelen op 24 november 2006

Bouwblokinventarisatie in de Lage Landen zes jaar later

De titel refereert aan een eerste internationale studiedag over hetzelfde onderwerp, die onder grote belangstelling plaatshad in 2000 in Gent, en beoogt een stand van zaken. Want wat is er ondertussen zoal op gang gebracht wat bouwblokinventarisatie betreft? Waren destijds 's-Hertogenbosch, Gent en Antwerpen in dat onderzoek nog de voortrekkers, in 2006 voorzag het programma de resultaten in kleine en middelgrote steden als Mechelen, Oudenaarde en Venlo, terwijl een grootstad als Amsterdam zou uitleggen waarom bouwblokinventarisatie daar niet haalbaar is, spijs de snel gegroeide mogelijkheden aan onderzoekstechnologie.

Wie de vorige studiedag meemaakte, verwachtte dan ook een evenwaardig vervolg.

De selectie van de referaten en het soort publiek dat zo een programma aantrekt, zegt veel over het kennisniveau van de initiatiefnemers en de deelnemers. In de loop van de dag werd duidelijk dat dit eerder relatief was, en dat de studiedag niet kon fungeren als kennisbron en toetssteen voor wat momenteel gebeurt op het gebied van bouwblokinventarisatie, laat staan van bouwblok-analyse. Een laagdrempelige studiedag voor een zo breed mogelijk publiek kan een valabele optie zijn, maar die keuze vergoelijkt geenszins de selectie, de geringe diepgang van sommige referaten en de werkelijk ondermaatse casus-bezoeken achteraf.

De studiedag gaf vooral te denken over de manier waarop bouwblok-inventarisatie in de Lage Landen ingevuld wordt. Nochtans gaf de aankondigingstekst van de studiedag de definitie van bouwblokinventarisatie: *'Onder een bouwblok wordt verstaan een aaneengesloten rij gebouwen die wordt begrensd door de rooilijnen van de omringende openbare ruimten...Essentieel voor het bouwblokonderzoek is dat niet de afzonderlijke gebouwen, maar hun onderlinge samenhang in relatie met de ondergrond en percelering centraal staan'*. Daarmee werd tegelijk duidelijk dat van het beoogde publiek geen voorkennis verwacht was. Maar deze definitie bleek bij de meeste referaten niet echt van toepassing: op de pioniersstudie van 's-Hertogenbosch na is immers geen enkele volwaardige bouwblokinventarisatie gepresenteerd. Essentieel is namelijk juist de integrale aanpak van de perceelsstructuur. Uiteindelijk moest het publiek het overwegend stellen met enkele vrij ongecompliceerde en doordeweekse casussen van huizenonderzoek-voor-beginners.

Met blitse powerpointpresentaties van 3D-reconstructies en een 'vlotte babbel' vang je geen echte bouwhistorici, zeker niet als je dan nog meent het warme water te hebben uitgevonden, zoals in Mechelen archeoloog & Master in Conservation Raf Ribbens, verbonden aan de Mechels Dienst voor Stads-archeologie. Het plaatsbezoek achteraf, en zeker de 'educatieve toelichting' over het archivalisch, muur- en bodemarcheologisch onderzoek van de huizenrij aan het Paardenstraatje kon dit enkel maar bevestigen. Op het eerste gezicht een rij 19de-eeuwse arbeidershuisjes bleken daar 17de-eeuwse constructies met 14de-eeuwse voorgangers. Ongetwijfeld is dat 'systematisch, multidisciplinair onderzoek' door de Mechelse Vereniging voor Stadsarcheologie (MVSA) mooi werk, maar niets nieuws, en eerder al elders op gecompliceerder materiaal uitgevoerd, zonder sponsoring. Qua zogenoemde 'holistische' aanpak was dit gewoon open deuren intrappen en dure woorden strooien. Terloops diende het publiek bovendien de uitspraak te slikken, dat alle muren ontpleisterd worden, op een getuigenstrook na, 'omdat toch alles herbeplesierd moet worden'...

Ook de casus **Oudenaarde** draaide eigenlijk om slechts vier panden. In de **Hoogstraat**, leidde de opgraving van enkele vierkante meters braakliggend terrein in functie van een nieuwbouw tegen de lakenhalle aan, tot bouwhistorisch onderzoek van wat bleek een in wezen nog 13de-14de-eeuws aanpalend pand te zijn. Volgens de jonge onderzoekers bleek geïsoleerd onderzoek van één huis na een tijd 'onhoudbaar', maar bouwblokonderzoek 'moest geen a priori zijn'. Vincent Debonne is erfgoedonderzoeker/bouwhistoricus bij het VIOE (Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed) en als projectarcheoloog aangesteld, Pieter-Jan Lachaer is historicus en stadsarchivaris van Oudenaarde. Blijkbaar zijn zij de eersten die zich daar avontureerden op dat vlak en eigenlijk ging de presentatie uiteindelijk eerder om de exploratie van de archivalische mogelijkheden voor huizenonderzoek in deze stad. Hoewel dus evenmin een bouwblok-inventarisatie – de voordracht was trouwens aangekondigd als 'bouwhistorisch onderzoek' - en evenmin nieuw qua aanpak, kon deze pretentieloze uiteenzetting nog enigszins gelden als voorbeeld van een schuchtere poging op het domein.

Dat de initiatiefnemers de aangezochte sprekers inderdaad niet duidelijk hadden gemaakt wat juist het doel was van de studiedag en dat de definitie van bouwblokinventarisatie daarom zeer ruim mocht worden geïnterpreteerd, illustreerde het badinerende praatje over **Stadskernonderzoek in Venlo**. Birgit Dukers is kunsthistorica met specialisatie Bouwhistorie aan de Leidse universiteit en volgde de opleiding Master in Conservation aan de KUL. Ze studeerde af op vier panden in Venlo en profileert zich nu als zelfstandig bouwhistorica onder meer met een 'snel inventarisatieproject' van laatmiddeleeuwse (periode die in Nederland als einddatum 1600 hanteert) panden daar. Haar overzicht van wat na de zware oorlogsteistering in dit grensstadje overblijft, beperkte zich echter tot een al te oppervlakkige bouwhistorische wandeling langs en soms in huizen langsheen een stuk van een hoofdader, de Lomstraat. Deze snelinventaris mag dan al 'een vorm van' inventarisatie zijn, in dit geval in functie van het opstellen van een 'bouwhistorische potentiekaart', met een bouwblok had dit nog weinig te maken, zelfs niet met de perceelsstructuur van één straatkant.

Gelukkig wordt telkens weer de pionier van de bouwblokinventarisatie opgevoerd: zelfs na 100 keer weet Ad Van Drunen elk publiek van zowel kenners als onwetenden samen in de ban te brengen van het onderzoek in 's-Hertogenbosch, waar het in 1975 voor de Lage Landen allemaal begon, toen hij daar aantrad als gemeentelijk bouwhistoricus. Later werd hij ook adviseur monumentenzorg van de gemeenten Middelburg en Vlissingen en promoveerde hij als ingenieur aan de Technische Universiteit Delft op de bouwblokmethodologie zoals onderzocht in den Bosch. Met **Bouwen met bouwblokken in Den Bosch** had hij het deze

keer vooral over de implementatie van de resultaten van de Bossche bouwblok-inventarisatie, met name als voorbereiding van de stedenbouwkundige plannen, de toetsing van bouw- en restauratieplannen. Die praktijk gaf op haar beurt aanleiding tot het herbekijken van de toegepaste methode en zo is daarnaast ook een nieuw beleidsinstrumentarium ontwikkeld: de bouwhistorische verwachtingskaart. Deze waakt over het belang van oude perceelsstructuur, bouwvolume, dakvorm, etc., maar garandeert niet dat een pand bewaard blijft. Toch is het belangrijk dat deze kaart door de gemeente gefiatteerd wordt, zodat er tenminste een principiële beleidsvisie bestaat. Deze uiteenzetting sloeg daarmee de nagel op de kop: bouwblokinventarisatie is eigenlijk een middel om met kennis en geweten met de gebouwde omgeving van historische stadskernen om te gaan, naast andere, materieel vrijblijvende toepassingen in de sfeer van academische onderzoek en erfgoedconsumptie. Over die finaliteit kunnen dan ook niet veel jonge vorsers met recht meespreken. Het is maar te hopen dat de aanwezigen die boodschap hebben begrepen en zullen onthouden.

Interessant in dat verband was dan ook het cijfermateriaal waarmee de volgende spreker uitpakte. Gabri Van Tussenbroeck is als historicus-mediëvist gepromoveerd aan de Universiteit Utrecht, deed postdoctoraal onderzoek aan de technische Universiteit van Berlijn en werkt sinds 2005 als bouwhistoricus bij het gemeentelijk Bureau Monumenten & Archeologie **Amsterdam**. Deze stad is zo uitgestrekt en zo rijk aan veelal moeilijk toegankelijk patrimonium, dat integrale bouwblokinventarisatie er gewoon geen optie is, ondanks het in verhouding grote aantal medewerkers en de geavanceerde technologie. Alleen al de laatmiddeleeuwse kern telt 120 bouwblokken, inclusief de 19de-eeuwse gordel zijn dat er 1350, een gebied waarvoor elk jaar al 700 bouwaanvragen voor monumenten behandeld moeten worden! Deze problematiek vereist daarom een projectmatige aanpak, aansluitend op die bouwaanvragen. Daarbij worden deelthema's uitgelicht zoals skeletbouw, verhoging van panden, verandering van bouwtraditie, en voor preciezere datering worden sinds kort per jaar 250 objecten dendrochronologisch onderzocht. Vooral in een stad als Amsterdam is de bouwhistorische verwachtingskaart uiteraard een belangrijk beleidsinstrument. Over de objectiviteit en integriteit van de toepassing wordt gewaakt door een strikte scheiding te hanteren: enerzijds zijn er de onderzoekers, anderzijds is er de monumentenadviseur. Het onderzoek in steden als Amsterdam en 's-Hertogenbosch verloopt duidelijk op een heel ander niveau en met een duidelijke finaliteit voor ogen.

Een weer heel andere interpretatie van het begrip bouwblokinventarisatie vormen de **Bouwprojecten in de 19de-eeuwse gordel van Antwerpen**. Architect-stedenbouwkundige Tom Wuyts werkt sinds 2001 bij het 'BbP-team' van de

Planningcel Stad Antwerpen en bracht een vermoedelijk al meermaals herhaalde promotietekst met powerpointbeelden van Bbp's. Bouwblokprojecten vormen een nieuw stedenbouwkundig instrument ter ondersteuning van de Antwerpse stadsontwikkeling: de idee is een zogenoemd 'ontwerpend onderzoek' te doen, dat richtinggevend is voor de ruimtelijke, economische en sociale opwaardering van dat blok, en dit in functie van minstens één deelproject daarbinnen. Sinds 2004 zijn zo er al een 40-tal bekeken op hun potenties en kwaliteiten, waarop meestal een concreet bouwproject is gevolgd. Blijkbaar zouden ondertussen de 695 bouwblokken in die 19de-eeuwse gordel ook volledig geïnventariseerd worden door het Henri Van de Velde Instituut (Hogeschool Antwerpen/Architectuurwetenschappen). Het 'overzicht' van een aantal projecten – in de stationsomgeving, de Dambuurt en aan de Turnhoutse poort - was echter te vaag om de methode en de diepgang van die inventarisatie te toetsen en enige aansluiting te vinden met het historische onderzoek.

Over het namiddagprogramma met **plaatsbezoeken** - althans wat één van de drie trajecten betreft - valt weinig positiefs te zeggen: de ondergane rondleiding was zelfs onder het niveau van banale stadsgidserij en iedereen heeft er een hekel aan als een dom rond te worden behandeld. Maar dankzij enkele gastvrije eigenaars was toch binnen te kijken in delen van enkele prachtige middeleeuwse panden, waarover dankzij de spontaan opwellende uitleg van Michèle Eeman van de stedelijke dienst Monumentenzorg toch nog iets zinnigs op te steken viel.

Enige bedenkingen

De pioniers van de bouwblokinventarisatie moesten destijds alles zelf uitpluizen, zonder computers en handleidingen of inspirerende publicaties. Voor zover deze studiedag een betrouwbare doorsnede bood van de volgende generatie onderzoekers, lijkt het erop dat men zelden aan systematische bouwblokinventarisatie toekomt, laat staan aan het stadium van bouwblokanalyse. Stadskernonderzoek lijkt tegenwoordig immers liefst op korte termijn te gebeuren en zo vlug mogelijk 'naar het grote publiek toe' vertaald, of ten dienste van de bouwpromotie geplooid. Daarbij loeren intellectuele luiheid en oppervlakkigheid om de hoek, en komt de wetenschappelijke ernst van het onderzoek in gevaar. Het ongenueanceerde gebruik van de terminologie op zich geeft aan hoe alles op één grote hoop gegooid wordt en hoe weinig gedisciplineerd wordt omgesprongen met methodiek.

Nochtans gebeurt er wel degelijk béter en interessanter in onze steden. Wat was er bijvoorbeeld geschikter geweest dan een uiteenzetting over het nieuwe, multidisciplinaire en publieksvriendelijke project van Brugge? De website

www.huizenonderzoekbrugge.be, die een jaar geleden gelanceerd is door het Brugse Stadsarchief, de Dienst Monumentenzorg Stadsvernieuwing en de Brugse Erfgoedcel, is een primeur voor Vlaanderen. Terecht waren de begeleiders van de Brugse Werkgroep Huizengeschiedenis verontwaardigd daarover niet te mogen komen spreken en mét hen andere vorsers die ernstig met die materie begaan zijn. Over dit project is bovendien zelfs niet één woord gerept!

De keuze van referaten had daarom op zijn minst verantwoord mogen worden door de initiatiefnemers, bij monde van restauratiearchitect Rutger Steenmeijer, voorzitter van de Koninklijke Vereniging voor Natuur- & Stedenschoon. Ook is achteraf geen conclusie geformuleerd over wat die dag naar voor had gebracht als bilan na 6 jaar verdere bouwblokinventarisatie in de Lage Landen. Misschien lag dat wat moeilijk. Tijdens een voor de toehoorders nauwelijks hoorbare en evenmin te onderbreken discussie werd het onderwerp niet ten gronde besproken. Tussendoor was gelukkig wel ander en deskundiger commentaar te horen, vooral onder aanwezigen die zich daadwerkelijk en sinds jaren met bouwblokinventarisatie bezighouden.

Globaal kwam deze studiedag over als in der haast in elkaar gestoken met weinig actuele kennis over het onderwerp of althans te weinig discipline bij de samenstelling van het programma. Hoe positief ook het idee, het bleek een gemiste kans om impulsen te geven ten aanzien van de gemeentelijke overheden, wier verantwoordelijkheid het uiteindelijk is initiatieven te nemen voor georganiseerde, deskundig uitgevoerde projecten. Door bouwblokinventarisatie te laten presenteren als ad hoc huisjesgeschiedenis-voor-het-brede-publiek, occasioneel uitdeinende archeologische puncties, of als verzameling van bijvoorbeeld oude kappen, gaat deze studiedag voorbij aan de definitie, het methodisch opzet en zelfs de meervoudige finaliteit van dit soort van onderzoek.

Het is te hopen dat een volgende studiedag initiatieven zal presenteren, die nauwer aansluiten bij de definitie en de principes van bouwblokinventarisatie en de discussie over mogelijkheden en problemen van deze onderzoeksmethode niet uit de weg zal gaan.

PETRA MACLOT

Voor degelijke informatie terzake:

A. VAN DRUNEN, *'s-Hertogenbosch van straet tot stroom*, Waanders Uitgevers, Zwolle, & Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist, 2006.

Verantwoordelijke uitgever:
Marc Hendrickx, Kipdorp 37/21, 2000 Antwerpen